

Asia: VN/28596/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia näkemyksiä teillä on selvitetyn henkilöllisyyden muutosten osalta?

-

Millaisia näkemyksiä teillä on kansallisen turvallisuuden osalta?

-

Millaisia näkemyksiä teillä on nuhteettomuusedellytyksen muutoksista?

-

Millaisia näkemyksiä teillä on toimeentuloedellytyksen muutoksista?

Kuuloliitto on sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö, joka toimii kuulovammaisten, kuulovammojen ennaltaehkäisyyn sekä esteettömän ja saavutettavan yhteiskunnan eteen. Kuuloliitto edistää kuulovammaisten asemaa ja oikeuksia yhteiskunnassa, tuottaa tietoa kuulosta, kuulovammaisuudesta ja kuuloterveydestä sekä järjestää monipuolista toimintaa kaikenikäisille. Kuuloliiton jäsenmäärä on noin 14 000 henkilöä.

Kuuloliitto pitää äärimmäisen tärkeänä, että nyt säädettävästä toimeentuloedellytyksestä voidaan esityksen mukaan poiketa vammaisuuden vuoksi. Esitystä tulee kuitenkin tarkentaa siltä osin, missä tilanteissa poikkeaminen on mahdollista ja miten poikkeamisen edellytykset todennetaan.

Nyt toimeentuloedellytystä koskevissa perusteluissa esitetään, että toimeentuloedellytyksestä voidaan poiketa vain, jos sairaus tai vamma estää pysyvästi toimeentulon hankkimisen. Perusteluissa toisaalta avataan, että toimeentuloedellytyksistä voidaan poiketa vammaisuuden perusteella myös tilanteissa, joissa vammainen henkilö on saanut työttömyysetuutta tai toimeentulotukea yli kolmen kuukauden aikana viimeisen kahden vuoden aikana.

Kuuloliitto pyytää huomioimaan toimeentuloedellytyksen jatkovalmistelussa, että maahanmuuttavan kuulovammaisen henkilön toimeentulon hankkiminen on harvoin joko- tai -tilanne. Osa kuulovammoista on eteneviä ja kuulovammaisuuteen voi liittyä muuta vammaisuutta ja oireyhtymiä. Näissä tilanteissa henkilön työkyky voi vaihdella. Osalla henkilöistä kuulovamma mahdollistaa vain osa-aikaisen työllisyyden.

Toimeentuloedellytyksiä tulisi vammaisuuden kontekstissa tarkastella siitä näkökulmasta, että vammaisuus huomioidaan oikeasuhtaisesti edellytyksistä poikkeamisen perusteena myös niissä tilanteissa, joissa henkilö pystyy vammaisuuden huomioiden työskentelemään osa-aikaisesti. Tällaisissa tilanteissa tulee olla mahdollista hankkia toimeentuloa työllä, mutta yhdistää työntekoon henkilökohtaisesta tilanteesta riippuen myös sosiaaliturvaa tai joskus myös työttömyysetuutta.

Kuulovammaisten henkilöiden kohdalla työttömyydessä ei yleensä ole kyse siitä, että työnteko olisi vamman takia pysyvästi mahdotonta tai erittäin vaikeaa, vaan esimerkiksi työnantajien ennakkoluuloista. Kuulovammaisen työntekijä on tavallisesti työkykyinen, kunhan huolehditaan työpaikan ja työnteon kuuloesteettömyydestä. Työnantajan on mahdollista saada näihin kohtuullisiin mukautuksiin työolosuhteiden järjestelytukea, mutta tieto tästä tuesta on työnantajilla puutteellista ja toisaalta työolosuhteiden järjestelytukea voi myös olla resurssien puutteen vuoksi liian vaikea saada. Toisaalta maahanmuuttavat kuulovammaiset henkilöt kohtaavat monesti myös moniperustaista syrjintää vammaisuuden ja kielitaidon perusteella.

Kuuloliitto esittää, että esityksen 17 a §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin lisätään, että toimeentuloedellytyksestä voidaan poiketa myös siinä tapauksessa, että hakija ei ole työllistynyt esimerkiksi vammaansa liittyvän mahdollisen syrjinnän vuoksi. Koska työnhakutilanteissa tapahtunutta syrjintää on vaikea todistaa, poikkeamisen perusteeksi tulee riittää lääkärintodistus vammasta sekä todistus työnhausta.

Kuulovammaisten hakijoiden kohdalla toimeentuloedellytyksen täyttämiseen liittyy myös kuulovammaan liittyvät vaikeudet oppia suomen- tai ruotsin kieltä, jotka asettavat heidät eriarvoiseen asemaan vammattomiin hakijoihin nähden. Tämä tulisi huomioida esityksessä. Esittelemme asian ja muutosehdotukset tarkemmin kohdassa muita mahdollisia näkemyksiä.

Millaisia näkemyksiä teillä on kansalaisuuden menettämisen muutoksista?

-

Millaisia näkemyksiä teillä on esitysluonnoksen vaikutuksista?

Nykyisellään esitys uhkaa kannustaa vammaisia maahanmuuttajia kokoaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle sen sijaan, että he pyrkisivät pysymään työmarkkinoiden piirissä ja hankkimaan ja saamaan työkykyään vastaavaa työtä, myös osa-aikaisesti. Vammaiselle hakijalle voisi olla kansalaisuuden saamisen näkökulmasta järkevämpää pyrkiä saamaan

työkyvyttömyyseläkepääätös kuin yrittää saada töitä, mikäli hänellä on vaikeuksia onnistua siinä vammansa ja esimerkiksi siihen liittyvän syrjinnän vuoksi.

Esitys uhkaa myös asettaa kuulovammaiset hakijat eriarvoiseen asemaan muihin hakijoihin nähden ja evätä kuulovammaisilta hakijoilta mahdollisuuden kansalaisuuteen heidän vammansa vuoksi.

Kuuloliitto kiittää, että esityksessä mainitaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. Vammaisten henkilöiden oikeuksien käsittely jää kuitenkin pinnalliseksi, eikä esityksestä ole tehty lainkaan vammaisvaikutusten arviointia. Kuuloliitto esittää, että hallituksen esitykseen sisällytetään vammaisvaikutusten arviointi ennen sen antamista eduskunnalle.

Tähän voitte kirjoittaa muita mahdollisia näkemyksiänne

Kuulovammaisten hakijoiden mahdollisuuksiin opiskella kansalliskieliä, osoittaa kielitaitonsa tai hakea poikkeamista kielitaitoedellytyksistä kansalaisuuslain 18 b §:n nojalla liittyä epäkohtia, jotka tulisi korjata nyt, kun kansalaisuuslakia muutetaan.

Maahanmuuttovirastosta saamamme tiedon mukaan kielitaitovaatimuksesta on mahdollista poiketa niin, että kuulovammaiselta hakijalta edellytettäisiin vähintään tyydyttävää kirjallista taitoa. Käytännössä huonokuuloisten kohdalla ei kuitenkaan useinkaan tehdä poikkeuksia kielitaitovaatimuksissa, vaikka kuulo vaikuttaisi erittäin heikentävästi suomen kielen oppimisen mahdollisuuksiin ja etenkin testin kuullun ymmärtämisen ja puheen tuottamisen osakokeiden läpäisemiseen. Siksi Kuuloliitto pyytää lain selkeyttämistä tältä osin.

Nykyisellään kansalaisuuslaki tunnistaa lähinnä viittomakieltä käyttävien kuurojen hakijoiden tilanteen ja tarpeet, ei puhuttua kieltä käyttävien kuulovammaisten, joihin lukeutuu myös aikuisena kuuroutuneet. Tarkennus on tärkeä tehdä, koska vaikeasti kuulovammaisia tai kuuroutuneita puhuttua kieltä käyttäviä henkilöitä on maahanmuuttajienkin joukossa todennäköisesti enemmän kuin viittomakieltä käyttäviä kuuroja henkilöitä, joiden osalta säännös on selkeä.

Kuuloliitto esittää, että kansalaisuuslain yksityiskohtaisia perusteluita täydennetään 18 b §:n osalta niin, että ne ottavat huomioon myös puhuttua kieltä äidinkielenään käyttävät huonokuuloiset ja kuuroutuneet henkilöt. Näin varmistetaan, että jatkossa säännöksiä soveltavat viranhaltijat tunnistavat myös puhuttua kieltä käyttävien kuulovammaisten tarpeet kielitaidon osoittamisessa. Puhuttujen kielten ja viittomakielten kielijärjestelmät ovat erilaisia ja on luonnollista, että hakija haluaa osoittaa vieraan kielen taitonsa sellaisen vuorovaikutuskanavan varassa, joka on hänelle syntymästä asti tuttu.

Vaikeasti huonokuuloisen tai kuuroutuneen henkilön on mahdotonta suorittaa puheen ymmärtämisen osakoetta, jos hän ei samaan aikaan näe puhujan kasvoja ja huulten liikkeitä (kun

kuunnellaan kuulokkeista nauhoitettua puhetta). Vaikea kuulovamma vaikeuttaa myös puheen artikuloinnin oppimista, sillä kuulovamman laadusta riippuen esimerkiksi tiettyjen äänteiden (varsinkin konsonantit k,t,p,s,h) erottelu ja puheesta selvän saaminen on mahdotonta. Tästä syystä kuuroutuneen henkilön vieraan kielen puheesta voi olla hyvin vaikea saada selvää, jos esimerkiksi tietyt konsonantit puuttuvat puheesta.

Suomessa kuulovammaisten suorittamissa erilaisissa koulututkinnoissa tehdään mukautuksia ja erityisjärjestelyjä kuulovamman takia: esimerkiksi ylioppilaskirjoituksissa kuulovammaiset kokelaat osoittavat kielitaitonsa vieraissa kielissä ääniaineistoltaan rajoitetussa kokeessa. Näin varmistetaan se, että koe tosiasiallisesti mittaa kokelaan kielitaitoa, eikä hänen kuulovamman tasoa.

Kuuloliitto esittää, että myös yleisessä kielitutkinnoissa otetaan huomioon kokelaan kuulovamma ja mahdollistetaan tutkinnon suorittaminen tarvittaessa ilman ääniaineistoa. Vaikeasti kuulovammaisen tai kuuroutuneen henkilön kielitaidon arvioinnissa tulee olla keskiössä kielen tekstin ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Jos kielitaidon osoittamisessa vaaditaan puheen ymmärtämisen osoittamista, tulee sen tapahtua tavalla, joka on kuulovammaiselle esteetön ja saavutettava. Lähtökohtaisesti esitämme kuitenkin, että vaikeasti kuulovammaisen tai kuuroutuneen kansalaisuutta hakevan kielitaitoa mitattaisiin ilman ääniaineistoja.

Sanna Kaijanen

toiminnanjohtaja

Kuuloliitto ry

Lisätietoja: asiantuntija Anniina Horto-Lönnqvist, anniina.horto-lonnqvist@kuuloliitto.fi, puh. 044 752 5561

Horto-Lönnqvist Anniina
Kuuloliitto ry